

AIXÍ VA COMENÇAR TOT

CAP A L'ANY 1330

 m desperto tan bon punt la ploma grata el pergamí per primer cop. Amb cada lletra que m'escriuen a la superfície clara, les mans càlides de l'escrivent m'infonen seguretat. Ha començat a narrar una història, i a cada línia m'explica alguna cosa sobre uns homes i unes dones que van deixar aquest món fa molt de temps. Ara escriu sobre un home que es deia Njál i la seva dona, la Bergþóra. I sobre el millor amic d'en Njál, en Gunnar, i la seva dona, la Hallgerð, i també sobre els seu fills. És una història de lluites i traïcions.

I l'escrivent no para d'escriure fins que en Gunnar, en Njál i la Bergþóra són morts. M'ha omplert un munt de pàgines.

Quan s'acaba la narració, tinc la sensació que entenc el món.

I també entenc aquell home, l'escrivent. Reconec les seves mans i la manera com rondina, fluixet, quan s'inclina sobre les meves pàgines per escriure-hi mentre mira de cua d'ull un llibre molt antic que té allà mateix, a l'escriptori on treballa. És d'aquest llibre, que ha tret la història d'en Njál, la Bergþóra i els altres.

Ha dedicat molts i molts dies a copiar la saga. Ha escrit durant setmanes, crec. Cada dia es passava hores assegut davant de

l'escriptori, i no s'aturava fins que tenia la vista ben cansada i els dits tan entumits que, quan provava d'estirar-los, gemegava de dolor. Però ara ja ha acabat, i, a poc a poc i amb molta cura, ha escrit: «I així acaba la saga de Njál», i em penso que avui ja no escriurà més.

Pel que fa a mi, aquests dies també he estat d'allò més concentrat en la història d'en Gunnar i en Njál, però, ara que m'he embegut bé de cada paraula i dels fets que narra la saga, la meva curiositat demana altres reptes i dono un cop d'ull al voltant.

Conec bé l'escriptori, l'espiera des d'on es veu el que passa a fora i el llum de l'escrivent, però, de moment, no he vist gran cosa més.

De tant en tant sento cruixir els taulons de terra i l'aire s'impregna amb una flaire de sorra humida. A la sala hi ha més escriptors amb altres llibres al damunt.

—Que hi ha algú? —pregunto en veu alta.

Des d'allà on soc, a l'escriptori de més a la vora veig unes quantes pàgines d'un manuscrit que reaccionen a la meua veu amb un moviment lleu.

—Ves per on! El patracol per fi s'ha despertat! —diu un dels altres manuscrits.

—Sí, tu! Probablement, ara a mi em tornaran a casa meua, a Skálholt —diu tot d'una l'altre llibre amb qui comparteixo escriptori.

—Què vols dir? —li pregunto.

—Només soc aquí de visita, jo —contesta el vell manuscrit—. A les meves pàgines hi ha la saga d'en Njál i els seus fills. Ara que l'han copiat al teu pergami, jo ja me'n puc tornar.

—Així doncs, és això, el que esperen de mi? Que conservi la saga d'en Njál, igual que tu? —pregunto, entusiasmat.

—Sí, però no serà l'única que conservaràs —contesta el vell manuscrit—. Es veu que al capitost que t'ha encarregat li encanten les sagues i en vol reunir unes quantes en el que serà el manuscrit més voluminós de tot Islàndia. No seràs un llibre com qualsevol altre, doncs, sinó un *recull*. Per això el prior ha fet portar manuscrits d'arreu del país perquè en copiïn les sagues a les teves pàgines.

«Unes quantes sagues?», penso, expectant. «Més sagues sobre gent com ara la Hallgerð, la dona d'en Gunnar, i en Skarphéðinn, el fill d'en Njál?»

—Què és un prior?

És el primer que pregunto; la paraula no és a cap de les meves pàgines i no la conec.

—El prior és qui mana al monestir —m'explica el vell manuscrit—. Ell és el responsable que els encàrrecs es duguin a terme. Distribueix la feina entre els monjos i cada monjo fa la seva part. Seure en aquesta sala i copiar els manuscrits que algú ha encarregat que copiïn és una de les feines que fan, per exemple. Just llavors sento renou i faig un bot.

—Què ha estat, això? —pregunto, encara sobresaltat.

El vell manuscrit mira cap a la llum que s'escola per l'espiera. Les pàgines li cruixen una mica.

—Són vedells, només —contesta, amb l'aire tranquil—. D'aquí a no gaire en faran més pàgines per a tu.

M'afanyo a mirar per l'espiera, també. A fora, els vedells fan saltirons al voltant de les seves mares i no s'assemblen gens a les pàgines d'un llibre.

—La pell de vedell és el millor material que hi ha per fer llibres. Això si es vol que durin, és clar —m'explica llavors el vell manuscrit.

—Que durin? —pregunto. I és que, per molt que sàpiga que cremar la granja d'en Njál a Bergþórshvol va ser una barbaritat, el meu coneixement del món encara és força limitat.

—Els llibres que es llegeixen molts cops es poden fer malbé —continua el vell manuscrit—. La tinta s'esborra a poc a poc i les pàgines s'arruguen de mala manera. Tens sort d'haver vingut a parar aquí, saps? Els monjos d'aquest monestir treballen molt fi; la tinta la fan amb les millors herbes, i tracten la pell amb què fan la vitel·la fins que és gairebé blanca.

Fer malbé.

No m'agrada gaire, aquesta expressió. Ara mateix, ni tan sols m'han acabat d'escriure, però no tinc cap intenció de ser un d'aquells llibres que no duren i es fan malbé. Tinc una missió, jo.

I la meva missió és que em llegeixin. Que em llegeixi molta gent! Quan estigui acabat, seré un manuscrit important! M'ho diu cada fibra de les meves pàgines!

Tot d'una, sento una rialla no gaire discreta provinent de l'escriptori al costat del meu.

—Ai, tu, les sagues... —diu llavors el manuscrit que acaba de riure—. Res del que expliquen serveix de gaire. Per molt bé que li paguin, no entenc com és que el prior ha acceptat l'encàrrec de reunir aquest munt de bestieses en un sol manuscrit. En aquest monestir, ens hauríem de dedicar només al que és important de debò.

—No te l'escoltis, aquest —em diu de seguida ben fluixet el vell manuscrit—. Tothom el coneix amb el nom de Jónsbók i és un llibre de lleis. De vegades, els llibres de lleis es creuen millors que els altres i gasten fums, saps?

—En Njál en sabia molt, de lleis! —dic—. Segur que són importants, doncs, els llibres de lleis!

—Sí, però ara et diré una cosa —continua el vell manuscrit—. Als llibres de lleis hi trobes les regles que fan que hi hagi ordre al món. També expliquen què cal fer quan algú desobeeix aquestes regles. Però les sagues parlen de persones. Qui les llegeix, aprèn un munt de coses sobre el que és just i correcte, i per entendre bé les lleis s’han de saber, aquestes coses. El teu paper també és important, doncs, no te n’oblidis.

—La majoria d’històries que s’escriuen a les nostres pàgines sovint tenen un propòsit —diu llavors un manuscrit petitó que també està a mig escriure—. Hi ha les històries cristianes que parlen de sants, per exemple.

—I parles de sants, tu? —li pregunto, encuriolit.

—Sí. Quan estigui acabat del tot, a les meves pàgines s’hi podrà llegir sobre la vida i el martiri de santa Margarida —contesta el manuscrit petitó—. Sabies que se la va cruspir un drac, però que ella li va obrir el ventre i va sortir de dins de la bèstia amb vida?

—Oh! —exclamo—. Que emocionant!

El manuscrit petitó fa una rialleta.

—Potser sí, però la seva història no s’escriu pas perquè sigui emocionant, sinó perquè santa Margarida era una jove piadosa i pura.

—D’acord —dic—. Així i tot, trobo el que has explicat del drac ben emocionant.

El meu comentari fa enfadar el petit manuscrit i no em torna a dirigir la paraula.

Ja clareja, i aviat arriben dos monjos i s’asseuen davant del meu escriptori. Un és el meu escriptor, i l’altre, en Kolbeinn, que té molta traça a dibuixar i fa unes caplletres de colors ben vius. La caplletra és la primera lletra d’un text o d’un fragment

de text, i del que fa en Kolbeinn se'n diu il·luminar el manuscrit. El meu escriptor, doncs, deixa espais buits aquí i allà, i quan ell acaba de copiar la saga, en Kolbeinn hi dibuixa aquestes caplletres tan precioses que fa i les decora.

Ara parlen de com han de continuar.

—Després de la saga de Njál, podríem copiar la de Gauk —sugereix en Kolbeinn—. Un cop hàgim acabat la saga de Gauk, podríem enquadrar-les juntes i començar un altre volum que contingui la saga d'Egil Skallagrímsson. Les altres sagues les podríem posar totes en un tercer volum. Si pretenguéssim enquadrar juntes totes aquestes sagues, el manuscrit seria massa gruixut.

El meu escriptor troba bé el que proposa en Kolbeinn, però, després de rumiar uns segons, diu:

—La saga de Gauk no és al monestir, però.

—Això no costarà gaire de solucionar —l'anima en Kolbeinn—. Només cal que reservis unes quantes pàgines en blanc per poder-la copiar després. El prior podria demanar la saga de Gauk a l'Ásgrímur, i, mentre esperes que arribi, comences a copiar la saga d'Egil.

—És bona idea. De totes maneres, trobo que el manuscrit de la saga d'Egil que tenim aquí no és prou bo —diu llavors l'escrivent, fluixet. És una persona minuciosa i li agrada fer les coses bé—. L'han escurçat massa i hi falten uns quants versos. En canvi, sé del cert que l'exemplar que en tenen al monestir de Munkaþverá és més complet. El que no sé és si ens el deixarien.

A mi m'agrada, que l'escrivent miri tan prim i que pensi en tot, perquè això vol dir que posarà la màxima cura en els detalls i que jo quedaré d'allò més bé.

—Això també ho solucionarem —diu en Kolbeinn, amb veu alegre—. Sé que coneixes la saga a fons i que saps on haurien d'anar els versos que falten. Apunta't en alguna banda que s'hauran de copiar després, així no te n'oblidaràs, i deixa en blanc les línies que calguin. Quan hagis acabat de copiar la versió que tenim aquí, i en cas que no ens vulguin enviar el seu exemplar, podem enviar les pàgines del nostre manuscrit que contenen la saga d'Egil a Munkaþverá. El meu germà és allà, precisament, i els versos que faltin els pot copiar ell o algun altre escrivent.

Aquesta última idea no agrada gaire a l'escrivent. I a mi tampoc, no cal dir-ho. Enviar-me a mi, o, més ben dit, un *trosset* de mi, lluny de casa?

És clar que tots dos entenem que, de vegades, no tenim altre remei que fer coses que preferiríem no haver de fer. A en Njál també li va passar, això, al seu temps.

Llavors agafen el vell manuscrit que conté la saga de Njál, la que l'escrivent acaba de copiar a les meves pàgines, i se l'emporten. Aviat, al meu costat hi posen un altre manuscrit, just allà on hi havia l'altre, i l'escrivent comença a copiar la saga d'Egil Skallagrímsson a les meves pàgines.

Aquesta saga no s'assembla gens a la d'en Njál i els seus fills! Me n'adono mentre en començo a absorbir tant la tinta com les paraules. Tota aquella gent de què parla la saga va viure fa molts i molts segles, però, així i tot, a mi em semblen ben vius. «I ara què passa?», pregunto a l'escrivent quan veig que s'atura i somriu, encara que no em senti.

I és que, de tant en tant, noto com alça la ploma per continuar escrivint unes línies més avall. Deu ser allà, que deixa els espais en blanc per als versos que caldrà copiar després. I, cada cop que alça la ploma, em recordo del viatge que aviat em tocarà fer.

I quan arriba el dia i se m'enduen les pàgines amb l'última saga que m'han copiat, se'm fa estrany. Com que encara no m'han enquadrinat, això no és difícil de fer. Durant un temps, seré a dos llocs alhora. Posen la part de mi que ha de viatjar en un cofre i després lliguen el cofre ben lligat a un cavall. En sé molt, de cavalls, ja que a les sagues que hi ha a les meves pàgines, els nobles i els capitosts sovint lluiten dalt de cavalls. Quan s'espanten, aquestes bèsties de vegades fugen al galop; llavors envesteixen qualsevol que se'ls posi davant i no volen saber res de ningú. Malgrat tot el que n'he après, però, encara no sabia quina olor feien, els cavalls, i tampoc m'imaginava com seria notar sota meu els moviments de l'animal que em tragina als lloms.

Els joves que m'acompanyaran fins a Munkaþverá estan de bon humor. A part de mi, porten uns quants manuscrits més. Fa un dia fred i clar, i sento que els dos nois comenten que el paisatge

és ben bonic. No la conec gaire, aquesta zona, ja que les dues sagues que continc passen totes dues al sud d'Islàndia.

A Munkaþverá m'acullen d'allò més bé. Els monjos fan una rotllana atapeïda al meu voltant i m'admiren, i aleshores jo, orgullós, m'inflo. És evident que en aquest monestir el meu escriptent és força conegut, i veure'm els impressiona.

—Mireu! Dues columnes!

—Així doncs, és veritat que volen reunir totes aquestes sagues en un únic manuscrit?

—El llegirà molta gent durant generacions! —comenten uns quants. I jo me'ls crec.

Assenyalen això i allò a les meves pàgines, rumien i m'acaricien amb cura. Al final es posen d'acord sobre qui copiarà els versos que em falten de la saga d'Egil. L'escriptent a qui encomanen la tasca és un monjo vellet. Fa servir tinta verda i hi posa molta cura, cosa que, sens dubte, el meu escriptent agrairà.

Però no aconsegueix omplir tots els espais en blanc. El poema llarguíssim que l'Egil dedica al seu millor amic, l'Arinbjörn, tampoc no és al manuscrit que tenen al monestir, per exemple.

L'endemà, els joves genets que m'han portat fins aquí es preparen per dur-me de tornada al monestir on visc. Mentre ens tornen a posar tots en cofres per lligar-nos als cavalls, no paren de riure i fer broma.

—Tens lloc per a portar-ne un altre, tu? —pregunta al seu company el genet ros amb qui vaig arribar.

—Sí! —contesta l'altre, un jove pèl-roig, mentre m'agafa i em posa en un dels cofres. No cal dir que a mi ningú no em pregunta amb quin dels dos preferiria fer el trajecte de tornada, i jo ja m'havia acostumat al genet ros i al seu cavall bai.

L'interior del cofre és fosc com una gola de llop, i des de dins no sento gran cosa del que diuen els dos genets. En canvi, sento que el so de les peülles dels cavalls canvia i aleshores sé que acabem d'emprendre la part més perillosa del viatge, ja que toca travessar un riu gelat.

—Ja ho veuràs! Haurem travessat el riu en un no res! —sento que diu el genet pèl-roig, mentre l'altre fa un crit d'alegria que ressona entre les muntanyes. Tots dos estan contents perquè gairebé han arribat a l'altra banda del riu gelat sense ensurts.

Però encara no són a l'altra riba; me n'adono perquè sento el so dur de les ferradures contra el gel.

I potser no haurien d'haver cantat victòria tan de pressa, perquè, llavors, el sento.

Sento un cruixit.

Els dos genets tornen a cridar, però ja no estan tan contents. Els cavalls renllen, espantats. El gel ha cedit al seu pes, tal com cedeix la terra sota Pangbrandur, un dels personatges de la saga de Njál.

Sento com el gel es trenca en mil bocins i també sento com els dos homes i les dues bèsties lluiten per arribar a la riba sans i estalvis. I, mentrestant, jo no paro de fer bots a l'interior del cofre on m'han tancat.

Poc després, es fa un gran silenci.

No se sent res, tret d'una respiració feixuga, de cavall, i els sanglots continguts del genet pèl-roig.

Després del que em sembla una eternitat, el cavall que em traïa es torna a posar en moviment. Però sento les seves peülles, només; l'altre cavall no el sento.

Quan per fi arribem a casa, al monestir, el genet pèl-roig explica què ha passat: l'altre cavall i el seu genet han desaparegut sota el gel i no han aconseguit tornar a la superfície.

El jove genet ros, doncs, no tornarà a fer res en aquesta vida. A diferència d'alguns dels homes de què parlen les sagues que continc, ni envellirà, ni coneixerà el poder i la glòria.

Sense obrir boca, el meu escriptor agafa el cofre on m'han posat.

Els altres escriptors semblen ben ensopits, també.

Quan em tornen a deixar al meu escriptori, penso que hauria pogut no sobreviure a aquest viatge. Que em podrien haver entaforat en un dels cofres que han anat a parar al fons del riu, sota el gel.

Demà, el meu escriptor tornará a la feina.

Encara ha de copiar un munt de sagues més.

